
Domokos Péter, in memoriam (1936-2014)

Eva Toulouze

Traducteur : Anna Tóth

Édition électronique

URL : <http://journals.openedition.org/efo/4758>

DOI : 10.4000/efo.4758

ISSN : 2275-1947

Éditeur

INALCO

Édition imprimée

Date de publication : 1 janvier 2014

ISBN : 978-2-343-05394-3

ISSN : 0071-2051

Référence électronique

Eva Toulouze, « Domokos Péter, in memoriam (1936-2014) », *Études finno-ougriennes* [En ligne], 46 | 2014, mis en ligne le 25 novembre 2015, consulté le 14 septembre 2020. URL : <http://journals.openedition.org/efo/4758>

Ce document a été généré automatiquement le 14 septembre 2020.

Études finno-ougriennes est mis à disposition selon les termes de la licence Creative Commons Attribution - Pas d'Utilisation Commerciale - Partage dans les Mêmes Conditions 4.0 International.

Domokos Péter, in memoriam (1936-2014)

Eva Toulouze

Traduction : Anna Tóth

Péter Domokos

- 1 Domokos Péter 2014. május 27-én hunyt el. Nemcsak lapunk munkatársa, közeli barátunk is volt. Pár sorral kívánunk most emlékének adózni.
- 2 Erdélyben született, ahol néprajzkutató, etnomuzikológus édesapja a csángó kultúrát tanulmányozta. A háborút követően Budapesten telepedtek le, ahol életük nehéz

körülmények között zajlott, mivel a megváltozott rendszer szorításában az apa építőipari munkákból tartotta fenn a családot. A magyar néprajzkutatás történetében fontos szerepet játszó Domokos Pál Péter munkássága csak 1991 után kapott hivatalos elismerést. Minden bizonnyal a családi légkör keltette fel Péter érdeklődését a humántudományok, illetve a kutatás iránt, s ő a magyar filológia területét választotta.

- 3 Ez az irányultság 1965-1970 között leningrádi magyar lektori megbízást eredményezett. Ott tartózkodása alatt testközelből fedezhette fel az Oroszországban élő finnugorokat, mely közösségekről iskolai tanulmányai alatt csak fogalmi szinten hallott. Barátokra tett szert, nekilátott e népcsoportok irodalmát gyűjteni és eljutott a Szovjetunió akkoriban nehezen látogatható vidékeire. Életének felettébb termékeny időszaka volt ez.
- 4 Hazatérve a szegedi JATE Finnugor tanszékén kezdett el dolgozni, majd tíz évvel később a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemre került. Közben feldolgozta és publikálni kezdte az összegyűjtött anyagot, 1973-ban pedig megvédte doktori értekezését, mely 1975-ben jelent meg nyomtatásban.¹ Emellett számos finnugor pedagógiai munkát közölt önállóan, valamint kollégája, Hajdú Péter akadémikus társszerzőjeként.²
- 5 Munkássága középpontjában az udmurt irodalom állt, disszertációja volt az első olyan nagyszabású, Szovjetunióán kívül írott értekezés, mely kisebbségi finnugor irodalommal foglalkozott.³ Doktori védése, és főképp annak megjelentetése nagy vihart kavart Udmurtföldön. A mű napjainkban elsősorban a korszak ideológiáját követő, kötelező marxista-leninista hivatkozásokkal kelt feltűnést, az akkori Szovjetunióban viszont lázadásszámba ment. Az udmurt párt központi bizottsága lefordíttatta és rendkívüli ülésen vitatta meg. A magyar szerző által írt udmurt irodalom története ugyanis két jelentős ponton helyezkedett szembe a hivatalos diskurzussal. Domokos írása szakított azzal a kanonikus állásponttal, mely szerint az udmurt irodalom, akárcsak az összes oroszországi kisebbségi irodalom, a „nagy októberi szocialista forradalom gyermeke”; hivatalosan ugyanis semmi sem létezett a nemzetiségek szovjet politikáját megelőzően, és az udmurt irodalom az 1920-as években a semmiből bukkant elő. Márpedig Domokos munkájának jelentős részét a szovjet korszakot megelőző időszaknak szentelte, bizonyítván, hogy a misszionáriusok alapozták meg a kutatási terepet és olyan eszközt hoztak létre, mely kiállta a rendszer tűzpróbáját. A másik érzékeny kérdés az 1920-as évek udmurt íróinak vezetőjére, Gerd Kuzebajra vonatkozott. Utóbbi az 1933-34-es per alatt elítélték, majd 1937. november elsején, a Szolovki szigetekén töltött börtönbüntetés alatt agyonlőtték, s épp a doktori dolgozat védésekor rehabilitálták. Domokos Péter Kuzebajra az udmurt irodalom kiemelkedő alakjaként tekintett, előítéletek nélkül tárgyalta művét, nem foglalkozott „politikai tévedéseivel”. Ennek következtében Kuzebajra vonatkozó legfontosabb adatközlőjét, Foma Kuzmics Jermakovot, kizárták a pártból. Ebben az időben Domokost könyve miatt kétes hírnév övezte Udmurtföldön, 1991 óta viszont előfutárként, majdhogynem nemzeti hősként tartják számon.
- 6 Domokos Péter 1984-ben védte meg az oroszországi finnugor irodalmakról szóló, összehasonlító szempontú nagydoktori értekezését. Ebből született *A kisebb uráli népek irodalmának kialakulása* című könyve⁴, melyet az udmurt irodalom történetéhez hasonlóan oroszra is lefordítottak.⁵ A fordítások visszatetszést keltettek a szerzőben, mivel elgondolásait a végletekig leegyszerűsítették, ugyanakkor lehetővé tették az

értekezés magyar olvasórétegén túlmutató, szélesebb közönséggel való megismertetését.

- 7 Ezt követően Domokos életében megpróbáltatásokkal teli időszak köszöntött be. Az ELTE Finnugor Tanszékének legmagasabb fokozatú beosztottjaként a tanszékvezetői tisztség várományosa volt. Ám ez a perspektíva nemzetközivé terebélyesedő vitát robbantott ki: irányíthat-e finnugor tanulmányi tanszéket más is, mint nyelvész? A nyelvészek a diszciplína kibővülésével megrendült monopólium visszaszerzésén fáradoztak. Utóvégre maga a *finnugor* terminus is nyelvészeti valóságot takar...
- 8 A személyes összetűzésekkel fajúló viták keresztútjában Domokost is heves támadások érték. A legfőbb áldozat természetesen maga a budapesti Finnugor Tanszék lett, mely közel nyolc év alatt teljesen feldarabolódott. Végül 1992-ben Domokos irányítása alá került, aki több mint egy évtizeden át komoly erőfeszítéseket tett a szétiláltság rendezésére. Célját elérve, utódjának, Havas Ferencnek, egy békés, jól működő tanszéket hagyott örökl.
- 9 Domokos legfontosabb vívmánya a finnugrisztika szakterületén belüli, irodalmi tanulmányok nevet viselő, új diszciplína meghonosítása. Épp jókor történt: Oroszország már elég nyitott volt ahhoz, hogy a dokumentumok és eredeti művek viszonylag hozzáférhetőek legyenek külföldi kutatók számára is, másfelől elegendő idő telt el ahhoz, hogy a hajdan eltitkolt vagy teljeséggel letagadott irodalmak – gondoljunk csak az 1920-30-as évekre, illetve a megközelítőleg 1960-as évekig tartó betiltásokra – felszínre kerüljenek. Kétségtelen, hogy a magyar egyetemeken addig csupán a néprajzkutatás mentén oktatott kis finnugor nyelvek az írott kultúra kibontakozásához is hozzájárultak és korszerű, egységesített, funkcionális kifejezőeszközzé váltak. Azáltal, hogy írt róluk, és megismertette velünk irodalomtörténetüket, Domokos Péter az eleven kultúrák méltóságát adományozta nekik, melynek köszönhetően helyet kaptak a modern kultúrák körében.
- 10 Tanítványai közé tartozik Nagy Katalin, Dyekiss Virág és Tillinger Gábor. Kétségkívül többen is lehetnek volna, ha tevékenysége nagyrészt a tudás átadására és nem a sebek ápolására kellett volna áldoznia. De kijelenthetjük, hogy Domokos Johanna és e sorok írójának munkássága, közvetlen kapcsolat ellenére, ugyanerről a töről fakad.
- 11 Domokos Péter újító volt, és mint az esetek többségében, sokáig meg nem értett újító. Mára már senki sem vonja kétségbe a finnugor irodalmak tanulmányozásának létjogosultságát. Többek között ezért is hálások lehetünk neki.

NOTES

1. Az *udmurt irodalom története*, Budapest: Akadémiai kiadó, 1975.
2. *Uralisztikai olvasókönyv*, Budapest: Akadémiai kiadó, 1977; *Uráli nyelvkonaink* (Hajdú Péter társszerzővel). Bp., Tankönyvkiadó, 1978.

3. Legalábbis ez az első publikált mű. Domokos gyakran hivatkozik az angol John Coates komi irodalomról szóló tanulmányára, mely ugyan korábban keletkezett, azonban sosem jelent meg nyomtatásban.

4. *A kisebbségi uráli népek kialakulása*, Budapest: Akadémiai Kiadó, 1985.

5. ИСТОРИЯ УДМУРТСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ, ИЖЕВСК, 1993 ; ФОРМИРОВАНИЕ ЛИТЕРАТУР МАЛЫХ УРАЛЬСКИХ НАРОДОВ, ЙОШКАР ОЛА, 1993.